

декларацій цього Собору була декларація про християнське виховання, де сказано про важливість цього виховання у сучасному світі, в якому панує матеріалізм та лібералізм у державних структурах, а у сімейному і особистому житті людей — пермісивізм (заборонено забороняти), що зв'язаний з консумізмом (споживацтвом) і гедонізмом (насолодою).

Величезною заслугою Патріарха Йосифа є організація духовних навчальних закладів. З його іменем пов'язана діяльність духовної семінарії та Богословської академії у Львові, створення Українського католицького університету імені святого Климента папи в Римі. Діяльність цих навчальних закладів стояла на рівні вимог часу і тих завдань, які розв'язувались нашим народом [5, с.221].

Список використаних джерел:

7. Святе Письмо Старого і Нового Завіту.
8. Сліпий о. д-р Йосиф. Віра і наука. — Рим, 1990.
9. Заповіт Блаженнішого Патріарха Йосифа. — Рим, 1981.
10. Послання Патріарха Йосифа про поєднання в Христі. — Рим, 1976.
11. Гринів О. Йосиф Сліпий як історик, філософ і педагог. — Львів, 1994.
12. Огірко О.В. Християнська педагогіка. Навчальний посібник. — Львів: ЛІ МАУП, 2003.
13. Андрушко В.Т., Огірко О. Релігієзнавство. Навчальний посібник. — Львів: НЛТУУ, ЛНУВМіБТ, 2007. — 260 с.

In the article the figure of spiritual giant of the Ukrainian people of Patriarch Joseph Slipyj is examined and his contribution to alteration of the Ukrainian state.

Key words: Church, Patriarch, Slipyj, science, faith, ecumenism, Education, Christian pedagogic.

Отримано: 20.06.2008 р.

УДК 14:215:929

Л. Г. Кудрик

*Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
Львівський інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом*

ВЧЕННЯ І. ОГІЄНКА ПРО МЕТУ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ, ЦІННІСТЬ ЛЮДИНИ І ЇЇ ОБОЖЕННЯ

У статті розглядається проблема знецінення людини в сучасному суспільстві і необхідність у світлі християнського вірвання повернення людині образу і Подоби Божої в інтерпретації І.Огієнка. Обоження людини може бути здійснене на основі відродження дієвої любові, яка полягає у служінні Богові через служіння своєму народові, що і є, на думку І. Огієнка, метою людського життя.

Ключові слова та словосполучення: обоження людини, богоуподібнення, служіння народові, мета життя, святість.

Сьогодні, у час гуманізації науки і освіти, суспільства в цілому, і водночас у період морального занепаду людини, знецінення людсь-

кого життя, дуже важливо відродити християнську ідею гідності людини як величного творіння Божого, призначеного до богоуподібнення. Бо світський гуманізм, який базується на принципі «Я людина і ніщо людське мені не чуже», який виправдовує людські слабкості і пороки і не вказує людині високого взірця, до якого слід прагнути, перетворюється, на думку християнських мислителів М. Бердяєва, П. Юркевича та інших, у свою протилежність — у антигуманізм.

Через усю творчість видатного українського православного мислителя, громадського, культурного і церковного діяча Митрополита Іларіона (Івана Огієнка) червоною ниткою проходить ідея обоження людини як мети людського життя. І хоча творчість Івана Огієнка сьогодні активно вивчається і пропагується, проте його погляди на людину, її суть і призначення недостатньо досліджені. А його релігійно-філософські трактати «Як жити за Христом у світі», «Обоження людини — ціль людського життя», «Служити Народові — то служити Богіві» та інші, на жаль, не доступні широкому читачеві і чекають перевидання. З огляду на це вважаємо за доцільне заглибитися у цю тему на нові тексти І. Огієнка, бо його слово, звернене до нас, допоможе пробудитися нарешті від духовної сплячки, відкрити в собі божественне начало і спрямувати всі свої духовні сили на служіння своєму народові, який, на думку Огієнка, має виконати важливу історичну і духовну місію — збудувати самостійну незалежну державу і наблизити Царство Боже на Землі.

Сучасна людина — здрибніла, залякана, стривожена, розгублена, яка свою тугу, самотність і безвихідь хоче втопити в алкоголь чи наркотиках, а чи розрубати гордіїв вузол страждань в акті самогубства, перетворюється в homo absurdus і, щоб вижити і зберегти людську подобу, вона повинна стати homo spiritus — людиною духовною. «У той момент, коли ви дізнаєтеся, хто ви є насправді, всі секрети світу відкриються для вас» (Шрі Чінмой).

Хто ж ми є насправді? Чітка відповідь на це питання дана в Біблії. У книзі Буття описується процес створення людини: «І сказав Бог: *«Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують над морською рибою, і над птаством небесним, і над усею землею...»* (1:26-27). *«Самим цим Божим твердженням у Біблії Людина була обожена, — поставлена поруч свого Бога як Його Образ і Подоба на землі. Як Ікона Божя»* [7, с.7]. Зауважмо, що *«серед усього, над чим панує Людина, не названа саме Людина. Не названа, бо Бог створив її вільною, дав їй повну свободу, — тільки Сам Господь, як її Батько — Творець, панує над нею»* [7, с.8]. Це незмірно висока думка Самого Бога про людину, і ця думка запанувала в новозавітному християнському світі, хоча була висловлена ще у старозавітні часи: *«Що таке є людина, що Ти пам'ятаєш про неї, і син людський, що про Нього Ти згадуєш? А однак учинив Ти його мало меншим від Бога, і честю й величністю Ти коронуєш його!»* (Пс. 8:5-6). Людина — цінніша від усього сотвореного, не тільки видимого, але й невидимого. *«Місце Людини в Ієрархії Божого світотвору високе й велике. Бо серед*

усіх творів Бог творить Людину, як сотворіння цілком виключне, призначене для особливої великої цілі, — панувати в світі й обожуватись своєю природою» [6, с.6].

І.Огієнко вчить, що світ обдумано створений для людини, і людині дано все, щоб еволюціонувати, наближаючись до свого Творця. *«... Господь створив світ наш не механічно, але з наперед поставленою величною ціллю: заселити світ цей Своїми Подобами й Своїми Образами. Мало цього, — Він постановив віддати весь світ цій Богоподібній Людині» [7, с.10].* Христос дав людям свою велику й величну заповідь: *«Будьте досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний!»* (Мт., 5: 48). Цією заповіддю ясно стверджується, що ми можемо бодай наблизитися до досконалості Божої. *«Більшій пошани до Людини, більшій оцінці можливої величі й глибини її духа ніхто не дав, як Сам Ісус Христос власне у цій Заповіді, Заповіді про можливу безмежну досконалість Людини! А що Господь недосягнений, то можлива і безконечна досконалість Людини, як основа Царства Божого на землі» [7, с.11].*

Людина може впасти дуже низько, опустившись до рівня тварини. Але це не є її нормальний стан, а лише наслідок зла, яке оточувало її, можливо, з дитинства. Є також чимало прикладів, як високо може піднятися людина, і саме це мусить бути її нормальним станом. До зміни, трансформації людини закликали багато видатних мислителів: Сократ, Платон, Сенека, Аврелій Августин, М.Кузанський, Дж.Бруно, Б.Спіноза, Б.Паскаль, Ж.-Ж.Руссо, І.Кант, Л.Фейєрбах, С.К'єркегор, Ф.Ніцше, М.Шелер, Тейяр де Шарден, А.Швейцер, М.Федоров, В.Соловійов, П.Флоренський, О.Чижевський, М.Реріх, Г.Сковорода, П.Юркевич, В.Винниченко, В.Вернадський і багато інших. Кожен трактує можливість цієї зміни по-різному. Але всі християнські філософи одноставні в тому, що фундамент для преображення людини закладений у Святому Письмі, особливо у новозавітніх текстах.

Дві заповіді: любити Бога і ближнього — подає вже Старий Заповіт, але подає їх відокремлено. Ісус Христос перший об'єднав їх, поставив разом, і це стало основою Нового Заповіту: поєднання Бога й людини. Це було те нове, що приніс Ісус Христос Своєю Наукою, це була справжня революція в Старому Заповіді: любити Бога й любити свого ближнього — це Заповіді рівні, і вони — основа Закону і Пророків! Це головна ідеологія Нового Заповіту, основа християнства. У цьому велич і радість християнської віри, наголошує І.Огієнко: ми не Божі раби, але сини, діти Бога! [7, с.11]. Ідеї про велич християнської ідеї богосинівства, яка прийшла на зміну старозавітній психології страху рабів Божих, розвивали особливо глибоко православні релігійні мислителі Іларіон Київський («Слово про Закон і Благодать»), М.Бердяєв («Смисл історії»), В.Соловійов («Читання про Боголюдство») та ін.

Напевно, з еволюцією людської свідомості змінюються наші уявлення про Бога: від Бога — Учителя і Спасителя світу — у первісному християнстві — до Бога — грізного Справедливого Судді — в епоху Середньовіччя і наступні періоди — до Бога — люблячого і

милосердного Батька — у наш час. Загрозливі в пороках, віддалені від своєї як фізичної, так і духовної природи, відчужені не тільки від Бога, а й від самих себе, ми можемо уповати тільки на Боже милосердя, на Божу любов і благодать, у якій воскреснемо і відродимося до нового життя.

«Християнство навчає, що кожна Людина, — при належному житті й вихованні, — має високе божественне призначення, яке остаточно розкриється в наступному Царстві Божому на землі, коли настане може Третій Заповіт, — Заповіт Духа Святого, під впливом якого в людині повно оживе Образ Божий, зродиться могутня воля до обожнення, дістанеться повна свобода духового життя й розвитку» [7, с.13-14].

Так постає проблема святості людини. Святі — це люди, які своїм життям догодили Богові і разом з Ісусом Христом на чолі складають Церкву Небесну, а Церква Земна — тільки далека тінь Небесної [5, с.7]. Святість для І.Огієнка має не лише вселюдський, а й — у першу чергу — національний вимір. Він говорить про «свій національний Хор Святих», що є найміцнішою духовною основою кожної нації. Міцна духовна основа — міцна й нація. Українські святі народжувалися, жили й працювали в Україні, для свого українського народу, радість і горе народу були і їхньою радістю і горем. *«Так було на землі, так тепер є й на Небі, — вони, українські святі, найперші заступники свого народу українського, найперші Молільники за нас перед Господом! І щаслива доля того народу, який добре знає своїх Святих Заступників, знає й належно кличе найперше до них про оборону себе і свого краю й свого народу! І що дбає поповнювати їхнє число» [5, с.10].*

І.Огієнко ставить перед нами важливі завдання: по-перше, знати своїх святих, по-друге, прагнути наслідувати їх. *«Знати життя й працю українських святих обов'язкове для нас усіх» [5, с.10].* Ми ж знаємо політиків, бізнесменів, діячів культури і мистецтва, але, справді, чи відомі нам наші українські (та й світові) святі? Чи приділяється увага у шкільних і університетських курсах вивченню їхнього подвижницького життя? Може, саме через те, що немає цих високих взірців, пропущено індивідуалізм та егоїзм, корупція і насильство в державі на різних рівнях, немає єдиної гуманістичної ідеології, яка базувалась би на любові до Бога і ближнього, на ідеї безкорисливого служіння — ближньому, народові і, відповідно, — Богові. А героїзм і подвижництво сьогодні здаються смішними атавізмами минулого, тому що засоби масового інформування, особливо телебачення, нав'язують матеріалістичні цінності, споживацьку психологію, агресію і злобу, страх і невпевненість... Щоб віднайти духовний стержень, духовну основу, необхідно звертати свої погляди до тих, чие життя *«було високочеснотне, а праця всежиттєва, і все на користь українському народові. Знати все це нам завжди кінечно й потрібне, щоб і самим так же жити і так працювати на землі, наслідуючи своїх Святих» [5, с.10].*

І.Огієнко з'ясовує етимологію і значення слова «святий». «Святий» — це чистий, шанований, славний, достойний, непорочний. Сло-

во це дуже давнє, воно існувало ще задовго до християнства і до слов'ян прийшло, ймовірно, зі Сходу вже з релігійним значенням. «*Бо святі вічно були у всіх народів від початку світу, і думка про таких людей ніколи не вгасала*» [5, с.14]. Бог — джерело і найвищий ступінь святості, якого людина повно досягнути не може, але прагне наслідувати: «*Хто близький до Бога, той повинен бути Святим, бо Бог Святий*» [5, с.18].

Уже Старий Заповіт знає подвійну святість: зовнішню — виконання приписів Закону, і внутрішню — святість наших думок і серця. Ці обидва види святості, на думку І.Огієнка, повинні бути поєднані. На початках християнства всі християни вважалися святими — чистими і зовнішньо, і внутрішньо, тому спочатку святі якогось окремого пошанування не мали. Тільки з III-IV століть, коли християн стало багато, і серед них опинилися такі, яких важко було назвати святими, — слово «святий» набуває особливого значення — це «*ревний слуга Божий, це подвижник християнства*» [5, с.19].

Шанування святих розвинулося з давніх часів як всерхристиянське, хоча сьогодні протестанти не визнають культу святих. Православна Церква, наголошує Митрополит Іларіон, вшановує святих як Божих друзів на основі слів Самого Христа: «*Ви друзі мої, коли виконуєте те, що я заповів вам*» (Ів. 15:14). Ушанування святих — вшанування й Бога, бо саме благодать Бога робить людину святою.

В Україні святі були ще з апостольських часів, і наша земля народжувала їх у всі періоди (пророки, мученики, подвижники, архієреї та інші праведники). Першим великим святим був апостол Андрій Первозваний, який, як стверджує Митрополит Іларіон, був родом скіф (слов'янин, українець). Багато представників Церви, монашества, духовенства, діячів культури прославилися на ниві Христовій, зокрема люди високої вченості, вихованці Києво-Могилянської Академії архієпископ Чернігівський, Феодосій Углицький, митрополит Ростовський Дмитро Туптало, єпископ Іркутський Інокентій, митрополит Тобольський Іван та ін.

І.Огієнко високо оцінює постать українського філософа-мудреця Г.Сковороди, який, хоч і не визнаний святим, належить до числа духовних провідників народу. Він міг зайняти високе становище в церкві, але відмовився від цього, бо розумів, що найбільша служба Богові — це служба народові. І всі останні 30 років свого життя присвятив службі українському народові, подорожуючи по Україні і навчаючи простий народ. І в цій праці Сковорода був монахом-аскетом, «старчиком», хоча й уникав монастиря. Натомість ровесник Сковорода, український аскет Паїсій Величковський, який започаткував «старчество», багато працював у монастирях, був плідним письменником, але вся праця його відбувалася за монастирськими стінами, для невеликого кола вибраних людей. Історія розпорядилася так, що Сковорода став загальновідомим, а Паїсій Величковський малознаним, хоча обоє служили Богові різними дорогами. Іван Огієнко, як видно з його міркувань, віддає перевагу шляху Г.Сковорода — служіння Богові через служіння усьому народові. Він стверджує: «... служба

ближньому чи народові — це основа християнства, а не особисте спасіння в самотності, у відірваності від грішного світу» [7, с.35].

Варто детальніше зупинитися на одній з центральних ідей релігійно-філософського вчення Митрополита Іларіона — ідеї служіння народові як цілі людського життя. *«Я весь час шукав у святому Письмі головної ідеї світотвору. І я всією істотою своєю переконався, що головне в Святому Письмі — служба ближньому чи народові, і ця служба мусить бути такою, що це ми служимо Самому Богові: і самовідданою, і чесною» [7, с.47].* Із богосинівства всіх людей випливає братерство всіх людей. Тому служба людям є водночас служба Христові (*«Що ви зробили одному з менших братів Моїх, Мені зробили»* (Мт., 25:40).

Чому наш народ такий нещасний протягом віків? Чому людство прямує до занепаду і виродження? Світ потопає у бідності, дикості, насильстві, стражданнях та темноті, *«бо ми належно не служимо йому, не ставимо службу йому ціллю свого життя, і не вважаємо її службою Богові, цебто найвищою нашою службою» [7, с.51].* А кожна людина, зазначає Митрополит Іларіон, має чим поділитися з ближнім, — бодай теплим словом, яке часто вартніше золота! ...В одній з львівських шкіл вчителька сказала дівчинці-підлітку: *«Ти нікому не потрібна, навіть своїй матері, яка залишила тебе і поїхала за кордон. Ти станеш повією»,* — і дівчинка в розпачі порізала собі вени... Це трагічний і багатозначний приклад антислужіння «меншим братам», яке процвітає сьогодні в нашому суспільстві.

Багато людей, жертвуючи своїми дітьми, покидають рідну землю у пошуках кращого життя, забуваючи, що *«тільки в рідному оточенні людина розвивається повно й стає повновартісною...» [1, с.4].* Як за часів Огієнка, так і зараз *«по Європі тиняються вигнанці з України», як вітка, відірвана від дерева... Коли ж справдяться Огієнкові слова про те, що «рідний народ, в особі своїх керівників, завжди дбає, як та рідна мати, за кожного сина свого народу, й дає йому все необхідне для життя та розвитку...»? [1, с.5].*

Народ, держава зобов'язані дбати не лише про матеріальний добробут, а й про духовне благополуччя громадян. Має бути вироблена чітка ідеологія, яка базувалась би на визнанні найвищої цінності людини і була б підкріплена законодавчою базою і конкретними справами. Необхідна продумана система виховних, просвітницьких, культурних та інших заходів (серед яких і популяризація творчості І.Огієнка), спрямованих на «підвищення Духа Людини», її духовне вдосконалення — як «найвищого твору Божого», призначеного до преображення.

Список використаних джерел:

1. Іларіон, Архієпископ. Блаженна людина, що любить народ свій! Слово на 29 січня, на пам'ять народних героїв. — Холм, 1943. — 23 с.
2. Іларіон, Архієпископ. «Прийміте всі Духа премудрості, Духа розуму, Духа страху Божого». Слово на Богоявлення. — Холм, 1943. — 19 с.
3. Іларіон, Архієпископ. Як жити за Христом у світі. Великопісні пасійні слова. — Холм, 1943. — 100 с.

4. Лларіон, Митрополит. Біблійні студії: Богословсько-історичні нариси з духової культури України. Т.1. Видання вид-ва «Наша культура», – Вінніпег, 1963. – 287 с.
5. Лларіон, Митрополит. Канонізація Святих в українській церкві. Богословська монографія. Українська Патрологія, ч. IV. – Вінніпег: Видання «Нашої культури», 1965. – 224 с.
6. Лларіон, Митрополит. Обоження Людини – ціль людського життя. Богословська студія: Українське Наукове Православне Богословське Товариство. – Вінніпег, 1954. – 96 с.
7. Лларіон, Митрополит. Служити Народові – то служити Богові. Богословська студія. – Вінніпег, 1965. – 119 с.

The article examines the problem of person's disgracing in modern society and points out the necessity of returning to person the appearance and similarity of divine in the light of Orthodox faith teaching in interpretation of I. Ogienko. Adoration of person can be carried out on the basis of effective love, which lies down in God's serving through the serving for own nation, which is the purpose of human life (in opinion of I. Ogienko).

Keywords and word-combinations: adoration of person, God's likeness, serving for nation, purpose of life, sanctity.

Отримано: 23.04.2008 р.

УДК 329(477)17(09)

Г. Б. Вонсович

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

УТВЕРДЖЕННЯ СВИТОГЛЯДУ НАЦІЇ ЯК ГОЛОВНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

У статті йдеться про аксіологічні аспекти формування національного світогляду в державотворчому контексті.

Ключові словосполучення: політичні цінності, український націоналізм, націоналістична ідеологія, політичний світогляд, інтегральний націоналізм.

Проблема аналізу державотворчих питань міжвоєнної доби перебувала і перебуває у полі зору вітчизняних науковців: політологів, філософів, істориків. Зокрема, слід відзначити праці М.Кармазіної, Б.Кухти, О.Мошак, М.Поповича, В. Потульницького, у яких автори, по-різному підходячи до предмету теоретизування, відзначають вмотивованість постановки питання та способи його вирішення.

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що, по-перше, чинники державотворчого процесу нами розглядаються у ціннісному контексті, запропонованим теоретиками націоналістичного напрямку; по-друге, є затребуваними на сучасному етапі формування: а) політичної еліти; б) державності в Україні; в) збереження територіальної цілісності країни.

Одним із головних чинників у напрямку до державної незалежності повинна була стати ліквідація внутрішніх органічних конструк-